

SENDİKALAŞMA YASAĞI (I)

Aydınlık Dergisi, 1 Mart 1998

Yıldırım Koç

Tekstil Sendikası'nın Çalışma Raporu'nda, "1938 yılında çıkarılan Cemiyetler Kanunu ile ortadan kaldırılan sendikalaşma hakkı" denilmekteydi. Ben de eleştirimde, Cemiyetler Kanunu'nun "sınıf esasına veya adına dayanan" cemiyetler kurulmasını yasakladığını; bu yasaya göre, meslek sendikalarının kurulmasının yasak olmadığını belirttim. Niyetim, sınıfın koşulları uygun olmadığında yasalarda var olan bazı hakların bile kullanılmadığını belirtmekti.

Tekstil Sendikası Genel Sekreteri Sayın Süleyman Çelebi gönderdiği yazıda şu değerlendirmeyi yapıyor:

"Türkiye Sendikal Hareketi'ni son derece olumsuz yönde etkileyen bir maddeyi de, anladığımız kadarıyla çok hafife almışsınız. Sınıf esasına ve adına dayanan cemiyet kurulmasını yasaklayan bu kanunun, Türkiye Sendikal Hareketinin gelişmesinde ne denli vahim ve engelleyici bir etkiye sahip olduğu tartışmasızdır. Türkiye Sendikal Hareketi alanında inceleme ve araştırma yapmış tüm müellifler bu konuda ittifak halinde iken, sizin bu kanunun, efendim 'bu kanun cemiyetleri yasaklamıştır, sendikaları değil, meslek sendikalarının kurulması yasak değildir' demeniz, doğrusu çok şaşırtıcıdır. Bu yaklaşım tarzınız, bize, olmayana ergi metoduyla, sendikal harekete zararı dokunmuş bir kanunu, zorlamalı bir biçimde aklama çabası içinde olduğunuz izlenimi verdi. Eğer bu kanun, bir yerinden tutularak, o kadar da zalim bir kanun değildir denilmek isteniyorsa, bu kanunun hüküm sürdüğü dönemde, neden sendikal harekette büyük bir gerileme yaşandığının da açıklanması gerekmez mi? Salt meslek sendikalarına hayat hakkı tanıyan, diğer sendikal yapılanmaları ise tümenden reddeden bir kanunun, baskıcı, tutucu ve otoriter bir döneme damgasını vuran siyasi bir anlayışın ürünü olduğu nasıl görmezlikten gelinebilir... İşçi sendikaları sınıf esasına dayalı kitle örgütleridir; sendikaların altından sınıfı kaldırırsanız, ortada, bize göre, işçi sendikası kalmaz. Öyle, meslek sendikaları ile idare ediverin diyen 1938 tarihli Cemiyetler Kanununu mazur görmemiz, hafife almamız, bu nedenle asla mümkün değildir. Gözlüğümüzün bir camı kitleye, diğer camı da sınıfa bakar. Sorunlara bu gözlükle bakmak, sendikal problemleri bu gözlükle çözmek bizim temel kuralımızdır."

Sayın Süleyman Çelebi, benim eleştirimi yanlış aktarıyor. "Bu kanun cemiyetleri yasaklamıştır, sendikaları değil," demiyorum. Dediğim, hukuksal açıdan bakıldığında, meslek sendikalarının kurulmasının önünde yasal bir engelin bulunmadığıdır.

Bu nokta niye önemli?

Türkiye işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi tarihiyle ilgilenenlerin büyük bir bölümünün düştüğü hata, gelişmeleri açıklamada yasa değişikliklerine belirleyici önem atfetmektir. Türkiye'de 1938 yılında güçlü bir sendikacılık hareketinin temel önkoşulu olan mülksüzleşmiş işçi kitlesi çok fazla değildi. Bu iddiaya karşılık, işçi sayıları konusunda bazı rakamlar verilebilir. Benim kastettiğim işçi sayısı değil; tam olarak mülksüzleşmiş işçi sayısı; tek veya belirleyici geçim kaynağı aldığı ücret olan, üretim araçları mülkiyetinden tümüyle kopmuş ücretli sayısı. Ayrıca, ilk işçileşen kuşaklarda hemen sınıf bilinci, hatta işçilik bilinci gelişmiyor. İnsan yaşamındaki değişikliğin beyine yansımaları biraz zaman alıyor. Bu maddi temel zayıf olunca da, yasalardaki ufak bir yasak etkili oluyor; yasaların açıkları bile kullanılamıyor. Anlatmaya çalıştığım nokta bu. 1990 yılında Eğitim-İş ve ardından çeşitli kamu çalışanları sendikaları kurulduğunda, iç hukukta bir dayanakları yoktu. En fazla kullanılan uluslararası belge ise, esasında toplu pazarlık hakkını düzenleyen 98 sayılı ILO Sözleşmesiydi. Ama sendikalar kuruldu. Tabelaları indirildi, insanlar sürüldü, davalar açıldı; ama sendikalar gelişti; çünkü gelişmelerinin maddi önkoşulları vardı. Halbuki, 1938 yılında, meslek sendikalarının kurulmasının önünde yasal bir engel yokken, sınıf esasına dayalı cemiyet kurma yasağı etkili

oldu; meslek sendikaları bile kurulamadı. Daha doğrusu, Cemiyetler Kanunu'ndaki bu yasağa bile gerek yoktu.

Cemiyetler Kanunu'nda yer alan ve yalnızca 1938-1946 döneminde uygulanan söz konusu yasağın Sayın Çelebi'nin iddia ettiği gibi, "Türkiye Sendikal Hareketinin gelişmesinde ne denli vahim ve engelleyici bir etkiye sahip" olabilmesi için, bu kanun çıkmadan önce Türkiye'de çok sayıda sendikanın var olması ve bu kanun çıktıktan sonra bunların kapatılmış olması gerekir. 1938 yılında Cemiyetler Kanunu çıkarılınca bu kanundaki yasağa dayanılarak hangi sendika kapatıldı? Sayın Çelebi, bırakın çok sayıda sendika saymayı, bir örnek verebilir mi?